I. LUDO

CANALIA DE D.

REFLECŢII CU PRILEJUL MORŢII LUI DREYFUS

EDITURA ADAM

www.dacoromanica.ro

I. LUDO

„CANALIA DE D."

— Reflecții cu prilejul morții lui Dreyfus —

EDITURA „ADAM"
BUCUREȘTI, Str. Dr. ISTRATE, 10
MCMXXXV

www.dacoromanica.ro

„C A N. A L I A   D E   D.“

www.dacoromanica.ro

A murit în persoana fizică a colonelului Dreyfus, acel „căpitan Dreyfus", erou al celebrei „afaceri" care, cu câteva decenii în urmă, datorită ţesutului ei plin de fire diversioniste, a împins Franţa până la marginea unui războiu civil.

Cum a fost cu putinţă o afacere Dreyfus în Franţa? Cum a putut lua în Franţa libertăţii, egalităţii şi fraternităţii, cazul comun al unui inculpat oarecare, vinovat sau nevinovat, caracterul unei lupte de rassă? Cum a putut Franţa aceasta — care se afla pe poziţia cea mai înaintată de pe frontul civilizaţiei, adică al omeniei — să cedeze un singur moment mitului canibalic, antisemit, întreţinut exclusiv din specula instinctelor primitive ale masselor?

Răspunsul îl găsim în starea de spirit în care se găsea ţara după războiul de la 1870. Cu Franţa care a urmat lui Napoleon al III-lea se petrecea exact acelaşi proces prin care trece Germania de după Wilhelm al II-lea. Franţa de atunci, ca şi Germania de azi, nu putea să uite înfrângerea. Duhul revarşard era în plină fermentaţie. Susceptibilitatea naţională devenise ex-

www.dacoromanica.ro

cesiv de acută. Excrescenţa patriotardă, răsărită pe trupul suferinţelor naţionale şi economice, veghia ca cetăţenii Franţei învinse să nu caute vina eşecului în greşelile propriilor lor conducători, în incapacitatea şefilor lor militari, în lipsa de organizare a ţării. Pus în faţa adevărului, poporul ar mai fi în stare să ceară socoteala stăpânilor săi. Şi asta nu-i voie. Napoleon al III-lea a fost, într'adevăr înlăturat. Ca şi Wilhelm al II-lea. Dar mentalitatea profitoare a tuturor dezastrelor rămânea în picioare — aşa cum a rămas în picioare, în Germania de după Wilhelm al II-lea, cu toată revoluţia social-democrată, simplu sketch comic cu care s'a umplut antractul reacţionar. Şi mentalitatea aceasta, cere ca vina să fie căutată aiurea. Şi ura canalizată spre obiective străine. Anume? Spre germani în cazul Franţei de eri — ori spre francezi în cazul Germaniei de azi? Aceştia sunt ţinta finală. Dar până atunci e nevoe ca naţiunea să se antreneze pentru ziua cea mare a revanşei. Trebue cultivată ura împotriva Germaniei? Ţi se aduce Germania la domiciliu: evreii. Ei sunt Germania. Evreii! Pe ei să-şi exercite, deci, Franţa pumnii antigermani. Ei sunt manechinul care reprezintă Germania.

Reţeta are vechime de veacuri. Evreii, pastă docilă, pot lua înfăţişarea oricărui culpabil. Totul depinde de reuşita mulajului — adică de iscusinţa acelor sculptori cu bâta pe spinarea lui

www.dacoromanica.ro

Iuda. Pentru că Franţa a pierdut în 1870 Alsacia-Lorena am avut afacerea Dreyfus. Pentru că Germani a pierdut în 1918 aceeaşi Alsacie-Lorena avem afacerea Hitler. Ce să ne mire? Oare în Rusia n-au fost puşi evreii să achite cu preţul unor pogromuri teribile, bătaia mâncată de ruşi în 1904 din partea Japoniei? Şi oare nu tot evreii vor plăti eventuala înfrângere ce o vor suferi italienii prin munţii Abisiniei?

Astfel, poporul francez, umilit, dezorientat, îndârjit şi în plină ruină economică — întocmai ca poporul german de azi — dispus, deci, să creadă în semne astrale şi glasuri divine — întocmai ca poporul german de azi — era susceptibil să accepte legenda înfrângerii din pricina trădării evreilor — întocmai ca poporul german de azi. Pentru Franţa de atunci — Germania se numea „Germania jidovită". Pentru Germania de azi — Franţa se numeşte „Franţa jidovită".

Dar, poate, sănătosul bun simţ al poporului francez ar fi învins din capul locului ispita huliganică — aşa cum a şi învins-o în cele din urmă, dar după multe şi grele frământări — dacă, la obişnuita răbufnire antisemită, foarte frecventă atât în preajma, cât şi în urma prăbuşirilor, nu s-ar fi adăogat un element mult mai puternic, căruia îi convenia să menţină întunericul, chiar cu riscul vieţii tuturor evreilor din lume, deşi...

www.dacoromanica.ro

Deşi mobilul ce-l urmăria nu avea nimic comun cu evreii: bulangismul. Mişcarea fascistă ratată a generalului Boulanger, despre care d. Leon Blum, şeful partidului socialist francez, scrie în recent apărutele sale „Amintiri asupra afacerii" (revista „Marianne" Iulie-August 1935), următoarele:

„Nu se poate înțelege afacerea Dreyfus dacă se pierde din vedere faptul că ea isbucnia nici la opt ani împliniți după o revoluție eşuată. Nu trebue să judecăm importanța unor anumite mişcări politice, după succesul lor. Când o încercare revoluționară izbuteşte, ea se încorporează în istorie, devine istorie, pur şi simplu. Când ea eşuiază, nu lasă în amintire decât o dâră palidă şi neînsemnată. Totuşi, între succes şi insucces, nu-i decât distanța unei întâmplări. Bulangismul care n-a izbutit, apare azi ca o paradă ridiculă şi incoherentă. Ceea ce nu l-a împiedicat să pasioneze timp de doi ani Franța pe care a încins-o şi turburat-o până în adâncuri. Şefii bulangişti se credeau siguri de victorie; şi adevărul este că au şi au avut-o în mâini. Ca să le scape, a trebuit să intervină un miracol sau mai de grabă un concurs aproape miraculos de evenimente. Dacă istoria s-ar orândui cu logica unui roman de aventuri, Boulanger ar fi trebuit să ocupe Elysee-ul la 27 Ianuarie 1889, după alegerea dela Seine; o majoritate bulangistă ar fi trebuit să

www.dacoromanica.ro

iasă din alegerile generale, la care s'a procedat cu opt luni mai târziu. Pe hârtie, lovitura de stat a lui Louis-Napoleon, care a izbutit, avea cu mult mai puține șanse favorabile decât aventura bulangistă care a avut un desnodământ mizerabil. Atunci, cum să nu fi lăsat prăbușirea unor asemenea speranțe, un sentiment ascuțit de decepție, de desgust, de mânie? Cadrele bulangiste au supraviețuit, în largă măsură lui Boulanger. Cei mai hotărâți și mai credincioși bulangiști rămâneau pe poziție, strâns legați unii de alții, cu toată excesiva diversitate a originii lor. Ei nu respirau decât răzbunare și revanșă. Prima dată, patru ani înaintea afacerii Dreyfus, ei au crezut că sunt aproape și de una și de cealaltă. Scandalul Panama, cu al cărui răsunet nu se poate măsura nici unul din scandalurile contimporane — le-a dat pe mână partidele, și uneori chiar indivizii, cari se aruncaseră odinioară în primele rânduri ale campaniei antibulangiste. Avem cel mai bun martor în Maurice Barrès. In tot ce a scris el asupra „Panamalei" — și desigur că nu e partea cea mai puțin rezistentă a operei sale — vom găsi acel ton de „dans al scalpului", acea bucurie sălbatică de răfuială. Și răfuială se chema: exploatarea până în cele mai mici amănunte, a mâniei și desgustului ce scuturau țara; a căderei guvernelor ce se prăbușeau unul după altul; a discreditului instituțiilor și partidelor; a deso-

www.dacoromanica.ro

noarei indivizilor. Prin răzbunare se înţelegea acţiunea pentru renaşterea, pe un teren devastat, a revoluţiei bulangiste avortate, mobilizarea revoltei naţionale pentru a mătura Parlamentul putred, în locul căruia să se instaleze o putere stabilă şi rezistentă. Această speranţă n'avea, desigur, nimic nebunesc în sine — o putem spune în deplină cunoştinţă de cauză — pentru că, din aceleaşi intenţii am văzut cum a eşit sub ochii noştri ziua de 6 Februarie (1934).

„Dar aventura panamistă a căzut ca şi prima aventură bulangistă. Foştii locotenenţi ai lui Boulanger au aţâţat şi întreţinut scandalul; iar socialismul născând a tras profitul. In camera aleasă imediat după „Panama" figurau deodată cincizeci de socialişti. Şi iată că, mulţumită „Afacerii", destinul oferea bulangiştilor o nouă şansă. Iarăşi o şansă de răzbunare, o şansă de revanşă. Insfârşit, odată înşfăcaţi, nu vor mai scăpa aceşti duşmani urâţi de moarte, aceşti Joseph Reinach, aceşti Clemenceau cari au trecut „deacurmezişul" Panamalei, şi cari se ofereau, în chip temerar, ca ţintă de tragere; sunt, însfârşit, înhăţaţi aceşti senatori oportunişti ai Inaltei Curţi, cari au condamnat pe Boulanger şi cari acum lucrează pe înfundate, pentru Dreyfus. Aceleaşi păpuşi se puneau la dispoziţia tirului bulangist. Cât despre revoluţia politică, momentul ei părea că se apropie. Niciodată — nici măcar pe vremea generalului

www.dacoromanica.ro

Boulanger, ocazia nu apărea mai frumoasă. Afacerea Dreyfus furniza o temă nesperată propagandei naționale; ea îngăduia să se excite în țară, acel sentiment patriotic, care este cea mai puternică din pasiunele colective; ea era, mai ales în măsură să închege alianța între partidul naționalist cu armata, mijloc necesar loviturilor victorioase. Armata se simția vizată și atinsă de campania dreyfusistă; vechii bulangiști se afișau drept cei mai aprinși campioni ai armatei, pentru a face din armată instrumentul lor. Astfel a putut fi văzut, printre forțele antidreyfusarde, tot personalul bulangist al presei, al Parlamentului și chiar al literelor, cu excepția lui Maurice Barrès al cărui caz a fost mai complex. Liga Patrioților, condusă de Paul Deroulède, furniza trupele de asalt. Pe măsură ce afacerea lua amploare, bulangiștii organizau în jurul lor un fel de „Front popular”, al cărui organ era Liga Patriei franceze și care făcea intenționat apel numai la instinctele foarte simple, foarte comune și foarte puternice ale sentimentului național. Această vastă operație trebuia să ajungă într'o zi la concluzia ei firească, adică la încercarea unei lovituri militare.

„Dacă aşi scrie o istorie politică a „afacerii” — aşi arăta cum, îndărătul avangardei antisemite şi bulangiste, masse adânci, deja gata să intre în acțiune, aşteptau doar momentul potrivit. De-

www.dacoromanica.ro

oparte, clerul regulat sau secular, ansamblul organizațiilor catolice — și „Comitetul catolic pentru apărarea dreptului", cari nu au primit decât încurajări foarte prețioase, dar foarte puțin consistente; pe de alta, oamenii a ceea ce se cheamă „vechile partide", cari continuau să socotească Republica drept un accident efemer al vieții franceze, și cari n-au renunțat la speranța de a readuce pe Rege sau Impărat. Gând ascuns de a distruge în favoarea unei mișcări naționale bine orientate — fie Republica laicisată, fie Republica pur și simplu. Pe acest teren se angajase lupta în timpul lui Waldeck Rousseau sau Combes. Acestei lupte se datoreşte prelungirea „Afacerii" — *dar ea nu este afacerea în sensul în care eu cerc s-o evoc. Eu n-am vrut decât să descompun elementele rezistenței inițiale, acea rezistență pe care primii Dreyfusarzi au scăpat-o din prevederile lor, care-i surprinse apoi până la exasperare, care tăie dintr'odată optimismul lor entusiast. Am spus, cred, aestul, ca să se înțeleagă că* dacă afacerea Dreyfus a luat forma unei crize politice, asta a fost dincolo de dreyfusarzi şi aproape fără cunoştința lor. *Sper, deasemenea, că am făcut să se înțeleagă cum sistemul de rezistență, odată transpus în imaginația populară, trebuia să compună legenda antidreyfusardă care a necesitat, apoi, ani și ani, pentru a putea fi risipită. Dreyfusarzii de la începutul*

www.dacoromanica.ro

afacerii și recruții lor imediați, fură porecliți „Sindicat" și mai precis „Sindicatul jidovesc". „Afacerea", deveni un complot montat bucată cu bucată, cu prețul unor enorme investiții bănești, din partea Sindicatului jidovesc și a Germaniei, evreii vrând să salveze pe unul de-ai lor, Germania vrând să salveze pe trădătorul care le-a adus atât de bune servicii. Toate probele de nevinovăție deveniră tocmai probe ale complotului. Și milioane de oameni au acceptat de bună credință aceste legende — tot așa cum, sub ochii noștri, milioane de oameni, zăpăciți prin aceleași mijloace, au primit de bună credință istoria asasinatului consilierului Prince de către „maffia" francmazonă".

Aşa dar, scandalul Dreyfus, care a putut să ia amploare graţie credulităţii unui public lipsit de control, în imprejurări favorabile tuturor basmelor sociale şi politice — a putut fi prelungit şi intensificat după plac, de o bandă de aventurieri politici, în scopul unei răfueli care nici nu punea în cauză pe evrei. Formula „moarte jidanilor" — bulangiştii mofluzi au adoptat-o numai ca să-şi poată asigura complezenţa masselor păcălite. Şi ca deobiceiu — formula a prins. Pentru că vânatul judeu e domestic. Poate fi oricând doborât. Şi este doborât foarte des. Cu preţul blănii lui—care pare a fi foarte scumpă de vreme ce este atât de des căutată — arienii îşi achită între ei datoriile.

www.dacoromanica.ro

Cine a fost Dreyfus?

Un ofiţer de Stat Major, din arma artileriei. Un ins discret, modest şi neînsemnat. Pentru meritele lui personale, Dreyfus, incontestabil bun şi conştiincios militar, ar fi avut dreptul să aspire la toate recompensele morale şi materiale ce le poate oferi breasla căreia-i aparţinea. Dar n-ar fi îndrăznit niciodată să pretindă o pagină în istorie. Dacă ar fi fost lăsat în pace între cei patru pereţi ai biroului în care lucra, sârguitor şi onest, Dreyfus ar fi trăit şi murit ignorat, aşa cum se nasc, trăesc şi mor mii şi mii de inşi cumsecade, foarte merituoşi în cadrul profesiei lor, dar privaţi din vina unui destin prea zgârcit, de acea strălucire excepţională care să supravieţuiască lutului lor, măcar cu o zi. Or, prejudecata, minciuna şi falşul şi-au dat mâna ca să violenteze existenţa-standard a lui Dreyfus şi să facă dintr'un onorabil oarecare — un martir a cărui tragică aventură să zguduie omenirea.

Ce a fost „afacerea'' Dreyfus?

La origine, un simplu fapt divers. O femee, Bastian, spioană în slujba Statului Major francez,

www.dacoromanica.ro

angajată, pentru cauză, servitoare la ambasada germană, are însărcinarea să aducă zilnic biroului de spionaj francez conţinutul coşului de hârtii al ministrului german. Intr'o zi, procedându-se la reconstituirea fiţuicelor aduse de spioană — se descopere un borderou al unor acte militare franceze, ce ar fi fost vândute Germaniei. Statul Major francez se afla, aşa dar, în faţa unui caz de trădare. Nici nu mai încăpea îndoială. Se fac cercetări — şi, din deducţie în deducţie, autorităţile militare ajung la concluzia că acel trădător nu poate fi decât un ofiţer stagiar din arma artileriei, ataşat pe lângă Statul Major. Iar, datorită unui alt şir de deducţii, bănuelile sunt canalizate spre ofiţerul stagiar de artilerie cu serviciul la Statul Major, căpitanul Alfred Dreyfus. Motivul? Scrisul lui Dreyfus seamănă cu scrisul de pe borderou. Şi în ziua de 15 Octombrie 1894, Dreyfus este arestat — pentru ca, puţin timp după aceea, să fie judecat, condamnat şi deportat pe Insula Dracului.

Totul decurge, prin urmare, în ordinea obişnuită a lucrurilor. Şi, bineînţeles, nimic mai firesc ca, odată cu deportarea trădătorului — dosarul să fie închis şi afacerea dată uitării. Cazul nu este unic în fond — iar în formă cu totul banal. Afacerile de spionaj şi trădare sunt foarte curente. Pentru că orice armată din lume are spioni şi este la rândul ei spionată. Spionajul e un pion

www.dacoromanica.ro

de seamă al jocului militar. O armă, de multe ori decisivă. Sâmburele multor acţiuni militare ofensive şi defensive. Orice armată contează, deaceea, în egală măsură, cu avantagiile serviciului ei de spionaj, ca şi cu riscurile trădării — ca orice întreprindere a cărei contabilitate se învârte invariabil, între cele două orizonturi: beneficiu şi pagubă. De pildă: unde a fost descoperită trădarea lui Dreyfus? La biroul de *spionaj* şi *contra spionaj* francez, adică la instituţia care combate spionajul ce se face în defavoarea Franţei, dar care organizează şi conduce spionajul ce se face în favoarea ei. Şi cine a contribuit la descoperirea actului de spionaj? Femeea Bastian, la rândul ei spioană. Deci, biroul de informaţiuni, în timp ce pedepseşte pe Dreyfus pentru trădarea Franţei, plăteşte pe femeea Bastian pentru trădarea patronului ei german.

Spionajul şi trădarea sunt atât de inerente instituţiei militare, atât de inevitabile şi atât de — ca să zic aşa — fireşti, încât, procesele în speţă nici nu sunt rare, nici nu miră pe nimeni. Afacerile reţin o zi-două atenţia publicului, dar îndată ce vinovatul îşi primeşte pedeapsa, totul e spus.

Ce avea, dar, excepţional afacerea Dreyfus, acest banal, foarte, foarte banal delict de trădare, încât să stârnească acea furtună teribilă, gata să dărâme statul francez? Odată ce vina lui Dreyfus

www.dacoromanica.ro

a fost dovedită — dece atâta scandal? Intrucât vina acestui trădător era mai gravă decât a oricărui altul — ca să justifice zarva aceasta fără precedent, în jurul unuĭ caz cu sute şi mii de precedente?

www.dacoromanica.ro

Ca să găsim explicaţia scandalului, trebue să stabilim mai întâiu cine a dat semnalul de alarmă. Or, autorul nu-i greu de găsit: a fost presa antisemită. De ce tocmai presa antisemită? Pentrucă trădătorul este evreu. Prin urmare: *excepţionalul* există. Nu în faptul că un ofiţer a vândut documente secrete unui Stat străin. Cazul nici n-ar merita vreo atenţie. Ci în faptul că ofiţerul acesta este evreu. De aci şi scandalul. Scandalul care trebue, neapărat, să marcheze originea evreească a trădătorului. Iată, aşa dar, scandalul o admirabilă unealtă statistică a trădării: în ultimile decenii, un singur scandal. Deci, un singur trădător evreu, la atâţia trădători arieni. Atunci, într'adevăr, dece atâta scandal?

Şi încă un lucru trebue fixat: când anume a început campania presei antisemite? După ce vina lui Dreyfus a fost perfect stabilită? Nu! Ci înainte ca autorităţile militare să se fi hotărât măcar să dea în vileag afacerea; înainte ca instrucţia să-şi fi terminat cercetările; înainte ca ministrul de războiu, să fie de acord cu darea în judecată a lui Dreyfus. Aceasta, pentru că vina

www.dacoromanica.ro

lui Dreyfus nici nu era dovedită. Totul era întemiat pe presumpţii. Pe simple presumpţii. Totuşi presa antisemită nu obosia să ceară capul lui Dreyfus. Astfel că, afacerea, în loc să se circumscrie la competenţa Consiliului de războiu, a intrat de la început — sau, mai bine zis, încă înainte de început — în componenţa *„opiniei publice"*. Intreg procesul lui Dreyfus a fost dus, nu de judecătorii săi fireşti, ci de această agitată „opinie publică" — adică de presa antisemită. Şi presa aceasta, interesată ca evreul să fie neapărat pedepsit, în faţa atitudinei şovăitoare a ministrului de războiu Mercier, i-a dat acestuia clasicul stimulent de rigoare: l-a taxat drept vândut jidanilor. Mercier a tresărit, a înţeles şi l-a trimis pe Dreyfus în faţa Consiliului de războiu. La care, aceeaşi presă antisemită, fără să mai stea o clipă pe gânduri, l-a uns pe acelaşi Mercier, vândutul de eri jidanilor — cel mai mare erou al neamului. Şi Mercier, cramponat de postul ce-l deţinea, se angajă atât de mult faţă de „opinia publică" — subscriind la necesitatea inexorabilă nu a judecării, ci a *condamnării* cu orice preţ a lui Dreyfus, încât se ştia că această condamnare este o condiţie sine qua non a rămânerii ministrului de războiu în guvern. O achitare a lui Dreyfus — ar fi însemnat căderea lui Mercier.

După cum vedeţi, afacerea Dreyfus nu mai

www.dacoromanica.ro

era un simplu proces de trădare, cum a fost, sunt şi vor fi atâtea şi atâtea procese trecute pe la toate consiliile de războiu din lume — ci, într'adevăr, o afacere excepţională, care, sub filtrul presei reacţionare, capătă un contur strict politic şi poate pune un întreg cabinet în primejdie. Faţă în faţă stau: deoparte, organele responsabile ale statului, cari bine informate asupra întregei afaceri, nu se pot hotărâ cu una, cu două, să dea în judecată un om a cărui vină nu-i decât presupusă; de cealaltă, „opinia publică", care nu este şi nu poate fi mai bine informată decât Statul Major, deci, în cel mai fericit caz, tot atât de slab informată ca şi acesta, şi care, totuşi, cere insistent pedepsirea inculpatului şi acopere de insulte pe toţi cei cari nu se grăbesc să-i facă pe plac. Dece? Şi mai ales, de unde şi până unde amestecul acesta al presei în toată afacerea? De ce a urmărit presa aceasta să răpească procesului Dreyfus caracterul său profesional militar, şi să-l mute pe teren politic, şantajând în numele patriei, votul justiţiei militare? Devreme ce vina lui Dreyfus era, după dânsa, indiscutabilă, ce rost aveau presiunile şi ameninţările ei? Intra vina lui Dreyfus în prevederile codului de justiţie militară? Desigur. Existau instanţe de judecată respective? Bineînţeles. Se putea avea încredere în obiectivitatea lor? Fără doar şi poate — de vreme ce, până atunci, deşi

www.dacoromanica.ro

au mai fost judecate atâtea şi atâtea procese de speţă identică, nimeni, nici măcar sceptica presă naţionalistă, n-a îndrăznit să facă vreun repros Consiliului de războiu pentru felul cum a înţeles să-şi facă datoria. De ce, dar, şi-a găsit presa aceasta, tocmai acum, când e în cauză un evreu — să suspecteze onestitatea acestui consiliu, deobiceiu atât de sever în judecarea creştinilor? De ce se temea ea? De filosemitismul consiliului? Tocmai armata — filosemită? Ori, poate, credea — aşa cum şi-a permis să afirme şi despre ministrul de războiu Mercier — că toţi cei şapte generali ai Consiliului sunt vânduţi evreilor? Conştiinţa unui întreg Consiliu de războiu, instanţă juridică supremă a armatei franceze — vândută jidanilor, pentru a scăpa un jidan trădător, de pedeapsă? A crezut asta, într'adevăr, presa, atunci când s'a apucat să ceară condamnarea lui Dreyfus?

Nu! Dacă Dreyfus ar fi fost socotit vinovat, presa antisemită putea fi liniştită. Ea, care făcea curte armatei pe care căuta s'o atragă în sfera intereselor ei — tocmai pentrucă o socotea mai dispusă decât oricare altă castă socială să-şi apropie aceste interese, era convinsă că justiţia militară nu e nici filosemită şi nici nu se poate vinde jidanilor — şi că ofiţerul, din momentul în care este culpabil, îşi va primi pedeapsa ce i se cuvine. Dar Dreyfus *nu* era vinovat. Şi asta,

www.dacoromanica.ro

presa de dreapta o ştia. Şi pentru că o ştia, — s-a grăbit să intervină. Pentru o culpă perfect precizată, stimulentul antisemit ar fi fost de prisos — textele de legi fiind destul de rigide pentru ca Dreyfus să nu se simtă tocmai comod între scoarţele lor. Numai că, din păcate, vina lui Dreyfus nu se ţinea în picioare. Un vinovat exista, evident. Dar nu era Dreyfus — ci altul. Şi fiindcă cineva avea interes ca acel altul să fie scăpat — şi cum acest interes se coordona de minune cu interesul de agitaţie politică al presei de dreapta — Dreyfus trebuia condamnat. Iar, fiindcă vina lui nu era suficient demonstrată — elementul originii etnice, introdus în acest proces de trădare, devenia imperios necesar. Presa de dreapta cu adânci rădăcini în seculara tradiţie diversionistă — nu se putea înşela. Instinctul ei bestial, ce o lega, fără nici o intermitenţă, de preistorie, o conducea cu paşi siguri spre prada care nu mai avea cum să-i scape din ghiare. Presa aceasta ştia că ajunge să bată în omorul ritual şi în Talmud, pentru ca vina lui Dreyfus să sară în ochi. De pildă — care a fost argumentul suprem al presei în cauză, împotriva lui Dreyfus, atunci când falşurile ei se prăbuşiră, unul după altul, în ridicul? Că Dreyfus „nu e francez". Şi deîndată ce nu e francez, ci evreu — se mai poate cineva îndoi de vinovăţia lui Dreyfus?

www.dacoromanica.ro

Cine a divulgat presei antisemite afacerea care abia era în curs de instrucție — şi căreia nimeni nu se gândea încă să-i dea vreo urmare?

Comandantul Henry, subşeful biroului de informaţii al Statului Major.

De ce s-a grăbit Henry, tocmai în cazul Dreyfus, el, care, în cazurile precedente îşi vedea foarte liniştit de treburile lui, să pună presa în curent cu cele descoperite la Statul Major, fără să ia în prealabil, aşa cum ar fi fost firesc, consimţământul şefului de Stat Major, ori al ministrului de resort?

Dacă socotea necesar să informeze presa aceasta — de ce n-a aşteptat mai întâiu rezultatul anchetei în curs, care n-a dus încă la amănuntul revelator al vinovăţiei neîndoelnice a lui Dreyfus?

Cum se face că Henry, care ocupă un post de răspundere într'o instituţie a cărei primă deviză este discreţia — intră în comerţ cu instituţia cea mai indiscretă, care este presa? Şi de ce crede acest ofiţer că pentru o afacere care priveşte exclusiv justiţia militară, trebue să ia drept au-

www.dacoromanica.ro

xiliar presa care, prin campania ei, să turbure minţile omului de pe stradă?

Cum poate fi calificat apelul acesta al unui ofiţer superior, la sprijinul presei, în judecarea unui inculpat militar, altfel decât ca un act de neîncredere în curajul, luciditatea, sau obiectivitatea Consiliului de războiu? Şi cum poate fi calificată această lipsă de încredere altfel de cât ca o gravă insultă adusă — cui? Consiliului de războiu al armatei franceze, pus să judece un trădător.

De ce Henry, odată ce s'a decis să recurgă la sprijinul presei şi devreme ce ştia că face un act patriotic şi apără o cauză cinstită — nu s'a adresat *tuturor ziarelor franceze*, ci a bătut numai la uşa *presei antisemite?* De ce, mai ales, a crezut acest Henry că acţiunea împotriva lui Dreyfus, nu se poate duce numai pe tema *vinei*, ci se impune ca acuzaţia să fie sprijinită şi pe cea o *originii etnice?*

In esenţă, aşa dar, ce a făcut comandantul Henry?

1) A divulgat în public, dându-l drept pe deplin lămurit, un fapt care era ţinut, deocamdată, în taină, tocmai pentru că plutea încă în ceaţă.

2) Adresându-se presei n'a cerut, cum îi impunea disciplina, consimţământul superiorilor săi.

3) Prin apelul său la sprijinul presei şi-a do-

www.dacoromanica.ro

vedit neîncrederea în justiţia militară, pe care, el, ofiţer, a acuzat-o prin pana interpretului său, Drumont, că ar fi vândută jidanilor (vezi cazul Mercier).

4) S'a adresat exclusiv presei antisemite, dovedind prin aceasta o intenţie precisă de a da campaniei un anumit caracter subiectiv, care nu putea corespunde cu spiritul strict obiectiv ce-l reclamă justiţia.

De ce a făcut toate acestea, comandantul Henry, care, în calitatea lui de subşef al biroului de informaţiuni cunoştea până în cele mai mici amănunte stadiul instrucţiei şi consistenţa acuzaţiilor ce se aduceau căpitanului Dreyfus?

Dacă, după conţinutul dosarului, asupra căruia, funcţia ce ocupa îl *obliga* să fie perfect informat, îl ştia vinovat pe acest Dreyfus — la ce a mai socotit necesară intervenţia presei, într'un proces care trebuia, inevitabil, să ducă la sentinţa prescrisă de legi?

Dacă socotea, apoi, că vinovăţia lui Dreyfus nu este încă perfect pusă la punct, dece s'a grăbit să se adreseze presei care, chiar să nu fi fost direct interesată — cum a fost cazul — ca să dea afacerei o deosebită amploare, totuşi, nu-şi putea face un scrupul, fie chiar numai de dragul senzaţionalului, să arunce oprobiul public asupra unui ins a cărui culpă urmează abia a fi stabilită?

www.dacoromanica.ro

Iar dacă el, Henry, socotea că dovezile adunate în dosar, sunt insuficiente pentru a duce la o condamnare a lui Dreyfus, cu atât mai mult, de ce s-a adresat acestei prese?

Şi încă odată — de ce numai presei antisemite? Oare pentru simplu motiv că era antisemit acest comandant Henry?

Nu! Categoric, nu! Deşi antisemitismul său — într'un proces în care nu au ce căuta simpatiile sau antipatiile etnice, ci numai cinstita şi dreapta judecată a lucrurilor — n-ar scuza acţiunea lui prin care călca disciplina, ordinea ierarhică, respectul ce-l datora instituţiilor militare, obligaţiile la cea mai desăvârşită discreţie ce i-o impunea funcţia lui de subşef al biroului de spionaj şi onoarea lui de om şi militar, prin instigaţia urii publice împotriva unui ins care, dacă e vinovat, urmează a-şi primi pedeapsa din mâna judecătorilor săi, iar dacă e nevinovat, nu se cuvine să fie călcat pe nedrept în picioare. Dar Henry n-a lucrat sub impulsul antisemit. Simplul desgust faţă de evrei nu l-ar fi putut face, pe el, soldat, să-şi piardă capul într'atâta, încât, să desconsidere cele mai elementare legi de disciplină militară. Henry nu este nici primul, nici ultimul militar antisemit. Dimpotrivă! Dar nu s-a pomenit militar care, pentru a-şi satisface pornirile sale antisemite, să-şi insulte superiorii, să atace justiţia militară în bloc şi să lucreze,

www.dacoromanica.ro

în chestiuni cari privesc întregul corp militar, din proprie iniţiativă şi peste capul şefilor săi. Acel care s-ar deda la asemenea fapte — nu mai poate fi numit militar, ci nebun. Nebun de legat. Or, Henry, numai nebun nu era. Ci foarte lucid. Şi nu antisemitismul a fost sentimentul care a presidat la toate gesturile sale atât de puţin militare, ci altul. Panica. Panica l-a împins pe Henry la toate actele lui ticăloase — cari, dacă ar fi avut antisemitismul ca bază, ar fi părut nebuneşti — dar care izvorâte din spaimă, devin foarte explicabile. Din prima clipă în care s-a descoperit borderoul, Henry a căutat să îndrume cercetările pe o pistă falşă. Gândul că adevăratul vinovat ar putea fi descoperit, nu-i dădea pace. Deaceea, imaginaţia lui perversă îl conduse spre soluţia Dreyfus şi de aci necesitatea unui sprijin din partea presei antisemite, al cărei rol era, ca prin campania dusă pe cupletul originii etnice, să acopere lacunele acuzaţiei ce se aducea inculpatului.

Presa antisemită, aşa dar, trebuia să facă lui Henry un oficiu care nu avea nici în clin, nici în mânecă cu răfuiala de rassă. Originea etnică era un pretext. O capcană pentru buna credinţă a masselor. In spatele acestei origini, se ascundea ceva cu mult mai grav decât o pornire antisemită, care, în definitiv, putea fi şi cinstită: anume, nevoia de a acoperi pe adevăratul vinovat pe

www.dacoromanica.ro

care comandantul Henry îl cunoştea foarte bine. La aceasta folosea ideologia antisemită, cea care face caz într'una de scumpa ţară — ciudat — întotdeauna în primejdie: să fie un paravan pentru un adevărat trădător al mereu scumpei ţări. Şi presa antisemită accepta: vinovat sau nevinovat, era un amănunt secundar. Altceva trebuia să primeze aici: interesul politic, minunat servit de interesul unui ins de a scăpa un trădător de sancţiunea legală. Nici măcar o duşmănie oarbă, sălbatecă, împotriva evreilor, care ar putea justifica ticăloşia. Ci o înscenare lucidă, calculată, montată cu cel mai desăvârşit sânge rece. Inculpatul nu-i trădător? Avem originea lui. Atâta ajunge. Trebue doar un motiv, pentru a pune în funcţie râşniţa ruginită a pericolului jidovesc. Cât despre fapte concrete, acolo unde lipsesc, le va secretă specifica buna credinţă a presei în chestie. Deaceea, presa aceasta s-a grăbit să anunţe, chiar de la prima informaţie publicată sub inspiraţia lui Henry, că instrucţia se află în posesia unor dovezi precise a vinovăţiei lui Dreyfus, deşi punerea sub inculpare a acestuia, încă nici nu era hotărâtă, tocmai din lipsa oricăror dovezi; de aceea, presa antisemită s-a grăbit să anunţe, din prima zi, că evreii din lumea întreagă sunt în picioare — deşi „evreii din lumea întreagă", nu numai că nu au avut timpul tehnic să ia atitudine, dar nici nu aveau cum să ştie,

www.dacoromanica.ro

aşa cum, cu douăzeci şi patru de ore în urmă, până la intervenţia lui Henry, nu ştia nici presa antisemită, care nu era răspândită „în lumea întreagă", ci apărea în inima Parisului, deci în preajma Statului Major, că ar exista un ofiţer Dreyfus, că ofiţerul acesta îşi face serviciul la Statul Major, şi că s-ar fi făcut vinovat de trădare; ba, în clipa în care, presa antisemită anunţa că evreimea întreagă s-a pus în mişcare, nu numai că evreii habar nu aveau de nimic, dar, precum am mai spus, nici măcar Statul Major nu ştia dacă Dreyfus este, într'adevăr, autorul borderoului cu pricina; — deaceea, presa antisemită s-a grăbit să afirme tot de la primul contact cu Henry, că Dreyfus şi-a recunoscut vina întreagă, deşi Dreyfus nu numai că n-a recunoscut nimic, dar timp de doisprezece ani, dela arestarea până la reabilitarea lui, n-a încetat un moment să-şi strige nevinovăţia; şi tocmai conştiinţa acestei nevinovăţii şi încrederea nemărginită că odată şi odată, cei cari l-au acuzat de trădare, îşi vor recunoaşte greşala, i-au asigurat acea miraculoasă rezistenţă la chinurile morale şi fizice supra-omeneşti, pe cari le-a îndurat în tot timpul cât a stat pe Insula Dracului;—deaceea, presa antisemită învinuia fără nici o rezervă pe toţi cei cari nu erau de acord asupra necesităţii condamnării lui Dreyfus, că ar fi vânduţi internaţionalei semite.

Şi campania desperată a presei lui Henry că-

www.dacoromanica.ro

reia, în afară de obiectivul inițial: acel al comuflării adevăratului vinovat, i s-a adăogat mobilul bulangist despre care vorbește d. Leon Blum, și-a atins ținta: darea în judecată a lui Dreyfus, la început smulsă cu forța, sub presiunea străzii, din mâinile conducătorilor militari — a fost numai decât agreiată de aceeași conducători, cari, după o rapidă examinare a conjuncturilor, au început să devie parte interesată, nu numai profesională, ci și politică, în afacere. Asta și explică de ce nici n'au reacționat la insultele presei, adică ale lui Henry — cari, violente în formă, nu erau în fond de cât niște dulci presiuni, acceptate și uneori, chiar inspirate, pentru ca, apoi, colaborând, prin condamnarea lui Dreyfus și combaterea dreyfusarzilor, la farsa huliganică, să poată susține că nu fac de cât să se supună „voinței poporului".

„Voința poporului" era, bineînțeles, interesul suspect al lui Henry, altoit pe interesul aventurii politice naționaliste.

www.dacoromanica.ro

Toată acuzaţia se sprijinea pe faptul că scrisul lui Dreyfus se asemăna cu scrisul de pe borderou. Grafologul Gobert, însărcinat de Statul Major cu expertiza, declară că, în ciuda asemănării, e vorba de două scrisuri diverse. Nemulţumiţi de raportul acesta, care compromitea întreaga înscenare, toţi cointeresaţii la infamia lui Henry încredinţară lui Bertillon, alt grafolog — căruia, iniţiaţii îi contestau competenţa — grija unei noui expertize ale cărei concluzii să poată duce la darea în judecată a lui Dreyfus. Astfel *pe baza unui raport comandat*, fu redactat actul de acuzare ce avea să ducă la condamnarea inculpatului.

Dar însuşi conţinutul actului pleda pentru imposibilitatea unei culpe a lui Dreyfus. Acesta era ofiţer de artilerie şi unul din elementele cele mai culte dela Statul Major. Iată, însă, că borderoul în cauză, privind în bună parte, artileria franceză, e plin, în primul rând, de greşeli de gramatică — ceea ce era cu totul exclus la un ofiţer de pregătirea intelectuală a lui Dreyfus — şi plin de greşeli de terminologie tehnică — ceea ce era nu mai puţin imposibil la un ofiţer de

www.dacoromanica.ro

pregătirea profesională a lui Dreyfus. Apoi: acel care a redactat borderoul, pomenia de un manual de tir al cărui conţinut, mărturiseşte el, nu-l poate rezuma. De aceea se oferă să-l copieze. Autorul borderoului e, astfel, convins că face un mare serviciu ambasadei germane, copiind un manual secret, după părerea lui, cu totul inaccesibil. Ceea ce era de două ori absurd: mai întâiu dacă ar fi fost, intr'adevăr, ofiţer de artilerie, nu ar fi presentat pentru el nici o dificultate să dea în esenţă conţinutul manualului. Şi dacă ar fi fost ofiţer de Stat Major, ar fi ştiut că manualul, departe de a fi un document secret, stă la dispoziţia oricui. Aşa că, informat fiind asupra situaţiei, dacă ar fi crezut, totuşi, că face ambasadorului german un serviciu — dacă serviciu de spionaj se cheamă a vinde manuale cari nu au un caracter secret — putea foarte uşor să-şi procure un exemplar şi să i-l trimită, fără ca prin aceasta să se fi făcut măcar vinovat de trădare.

La aceasta se rezuma întreg dosarul lui Dreyfus: un document care cuprindea nişte informaţii ce nu puteau fi ale lui, fiindcă, în cazul acesta, înainte de a putea fi acuzat de trădare, trebuia să fie acuzat de ignoranţă.

Or, cu un asemenea dosar, nici acuzatorii nu aveau curajul să înceapă procesul. Pe de altă parte, însă, condamnarea lui Dreyfus era pentru

www.dacoromanica.ro

cei interesaţi, o chestie de viaţă şi de moarte. Şi atunci, autorităţile, dirijate mereu de acelaşi Henry, încercară să compenseze sărăcia dosarului, printr'o fişă particulară a lui Dreyfus. Acuzaţia înţelegea, aşa dar, că nu se mai poate sprijini pe simpla vină a inculpatului — ci trebue să recurgă la antecedentele lui, ca prin ele să stabilească dacă nu trădarea — cel puţin *predispoziţia* lui la trădare. Ceea ce înseamnă că în faţa instanţelor militare avea să se prezinte dacă nu *un ins care a vândut* documente secrete unui Stat străin, cel puţin *unul care ar fi fost în stare să vândă* asemenea documente. O culpă care nu e nici măcar una de intenţii, ci de eventualitate a unor intenţii. Fantezia procurorilor din vremurile Inchiziţiei, reînvia, deci, în Franţa republicană.

Şi acuzaţia îl prezenta pe Dreyfus drept un pasionat cartofor, veşnic dator, veşnic scos din ghiarele creditorilor de familia sa şi încurcat în numeroase aventuri galante. Un portret ideal al omului lipsit de scrupule, care pentru a-şi satisface viciile, e dispus la orice fel de ticăloşii. Deci şi la trădare.

Se întâmplă, însă, că portretul acesta să nu corespundă lui Dreyfus. Poliţia, făcând şi ea, din propria ei iniţiativă, o anchetă, stabileşte, nici mai mult, nici mai puţin că există, într'adevăr, un Dreyfus cartofor — dar e vorba de un altul,

www.dacoromanica.ro

aparținând unei familii cu totul străine. Cât despre viața de familie a lui Dreyfus — ea este ireproșabilă.

Mai rămânea o speranță: chiar fără a fi vicios, poate nevoia de bani l-a împins la trădare pe Dreyfus. Dar nici aici, nu fu mai norocoasă acuzarea: Dreyfus era om cu stare. Averea lui, învestită într'o întreprindere industrială a fraților săi, îi aducea un venit de 30.000 franci anual, sumă care pe vremea ceea, depășia cu mult mijlocia.

Prin urmare, nici sub raportul dovezilor concrete ale trădării; nici sub raportul antecedentelor; nici sub cel al predispoziției; și nici măcar sub cel al necesității materiale — nu s-a putut obține un indiciu cât de mic, sau o mărturisire cât de vagă, care să poată justifica pedepsirea lui Dreyfus.

Ei și! Lipsa acestor dovezi — indispensabile în toate procesele cu inculpați arieni — putea desarma, oare, banda care urmărea condamnarea lui Dreyfus? Nu! Pentru asta exista doar o presă de dreapta. Rolul ei trebuia să fie decisiv. Nu sunt dovezi palpabile că Dreyfus a trădat Franța? Fișa lui intimă nu cuprinde nici un detaliu care ar putea îndreptăți bănuelile? Era acest Dreyfus, un individ care dispunea de parale? Ce interes pot prezenta toate astea? Uitați amănuntul cel mai important care face de prisos

www.dacoromanica.ro

toate dovezile: Dreyfus este evreu. Deci, trădător. Dincolo de orice dovezi, dincolo de fişă, dincolo de situaţia lui materială — care la orice alt individ de altă origine, ar fi înlăturat, ca simple aberaţii, orice bănueli de trădare — Dreyfus este evreu — adică un individ, care, chiar dacă n'ar fi în joc un anumit interes practic, trădează de dragul trădării. Vina lui Dreyfus fu astfel fixată: dacă nu e trădător, este evreu, ceea ce revine la acelaşi lucru.

Şi campania pe tema originii etnice fu astfel dusă, încât, la un moment dat, se părea că Dreyfus nu mai era judecat pentru că s-ar fi făcut vinovat de trădare, ci vinovat de origine. Şi odată pornită pe calea aceasta, acţiunea antisemită dădu o asemenea turnură afacerii încât nici nu mai era vorba de un proces între Dreyfus şi Consiliul de războiu, ci între poporul francez şi poporul evreu. Diversiunea era de minune montată. Toată lumea striga: „moarte jidanilor". Sacrificarea lui Dreyfus era un fleac faţă de măcelul pe care-l propagau huliganii. Mai mult nu vroia nici Henry, nici presa patriotardă! Henry ca să-şi apere pielea — iar presa ca să angreneze interesele acestuia la şurubăriile ei politice cari, ca ţintă finală, nici nu se raportau la evrei.

Linia morală după care Franţa era împinsă să se conducă, era, aşa dar, următoarea: condamnarea imperios necesară a unui evreu, pentru că e evreu,

www.dacoromanica.ro

deci trădător — pentru o trădare, care, chiar dacă întâmplător nu e a lui, poate fi ori când a lui, aşa că justiţia, pedepsindu-l, nu face decât un act de dreptate. In orice caz — un act de dreptate, pentrucă trădătorii trebuesc pedepsiţi.

Şi la o asemenea speculaţie de talmudism huligaanic era instigată armata, justiţia, guvernul, întregul popor francez.

www.dacoromanica.ro

Datorită fricii ca prada să nu le scape din mâini — procesul lui Dreyfus a fost judecat cu uşile închise. Datorită aceleiaşi frici, lui Dreyfus nu i s-a îngăduit să aibă decât un singur avocat; datorită aceleaşi frici, acuzarea, în faţa nedumeririi judecătorilor, derutaţi de faptul că experţii grafologi nu se puteau pune de acord asupra identităţii dintre ambele scrisuri, a venit să agite un dosar secret, al cărui conţinut nu-l cunoştea nimeni. Excepţional de secret — întrucât n-a putut fi examinat nici măcar în şedinţa secretă, cu uşile închise, cu un auditoriu care, în afară de judecători, acuzat şi avocat, se rezuma la prefectul de poliţie şi la comandantul Picquart, delegatul Ministerului de războiu. Atât de secret, încât n-a putut lua cunoştinţă de cuprinsul lui nici acuzatul, nici avocatul lui. Atât de secret, încât în afară de o scrisorică emanată de la Schwartzkoppen, ataşatul militar al Germaniei, în care era vorba de „canalia de D." — acest D. trebuind, după sforarii de la biroul de informaţii să fie iniţiala lui „Dreyfus", dar care s'a dovedit apoi a fi o grosolană transfigurare a unui P. —

www.dacoromanica.ro

atât de secret, zic, a fost acest dosar secret încât în afară de falşul ăsta grotesc, după declaraţiile ulterioare ale lui Picquart, nu conţinea *nimic*. Şi dosarul acesta secret, a fost vânturat pe la nasul judecătorilor — pentru a-i arunca într'un tremur mistic de alarmă patriotică. Şi pe baza acestui dosar mistic, care, pentru că era mistic, nu trebuia să conţină nimic, Consiliul de războiu l-a condamnat pe Dreyfus la deportare pe viaţă, fără să fi putut preciza, cel puţin de ochii lumii, *motivele* trădării lui Dreyfus. Aceasta, pentru că dosarul secret care scotea pe Dreyfus din rândul oamenilor — era nu dosarul trădării lui Dreyfus, ci dosarul desperării lui Henry şi al beneficiarilor ei — dosarul mistic al mistificării, cu care se punea vârf unei piramide uriaşe de falşuri, excrocherii şi minciuni.

www.dacoromanica.ro

Nu mult după condamnarea lui Dreyfus, vine în fruntea biroului de informaţiuni, în locul colonelului Sandherr, bolnav — comandantul Picquart, care cere ca recolta de hârtiuţe din coşul ambasadei germane să nu mai treacă pe la comandantul Henry, ci să-i fie adusă lui direct. Intr'o zi, Picquart pune mâna pe un document revelator: un bileţel, celebrul „petit bleu" de mai târziu — adresat de Schwartzkoppen, ataşatul militar al Germaniei, căpitanului Esterhazy. Şi, după o serie de investigaţii, începând cu o anchetă în jurul trecutului lui Esterhazy şi sfârşind cu studiul dosarului secret — Picquart îşi face convingerea că se află pe urmele adevăratului trădător. Dovezile vinovăţiei lui Esterhazy — deci ale nevinovăţiei lui Dreyfus sunt zdrobitoare.

Or, acest Picquart, deşi datorită mediului catolic jesuit în care s-a născut şi a crescut, înclina spre antisemitism — şi era, de fapt, antisemit — deşi pentru Dreyfus nutria un sentiment care nici pe de departe nu se putea numi simpatie — şi, de fapt, Dreyfus îi era cu desăvârşire antipatic — totuşi, ofiţer în adevărata accepţie a

www.dacoromanica.ro

cuvântului — luminat, curajos, corect, om de linie dreaptă, pe care severa educaţie militară îl învăţase ca, în exerciţiul misiunii sale să nu se lase condus de prejudecăţi şi resentimente personale — înainte de a vedea în Dreyfus un evreu sau un individ care lui nu-i plăcea, vedea în el un inculpat, şi atât. Şi odată situat pe terenul acesta obiectiv de către purul şi simplul simţ de justiţie, desigur că, în faţa descoperirei ce-l punea pe drumul adevărului, Picquart se afla într'o tragică dilemă: pe deoparte conştiinţa lui de om cinstit îl îndemna să vorbească pentru a se face lumină — iar pe de alta disciplina îi interzicea să se atingă de lucrul judecat. Dar conştiinţa învinse. Şi Picquart se adresează generalului Boisdeffre, şeful Statului Major, pe lângă care pledează necesitatea revizuirii procesului. Boisdeffre, îngrozit de perspectiva unei revizuiri care ar putea pune Consiliul de războiu într'o lumină defavorabilă — îi impuse lui Picquart să tacă. Dar Picquart, revoltat de agitaţia continuă a presei antidreyfusarde care nu obosia să construiască legenda complotului judaic, din falsuri şi minciuni grosolane, nu se putea resemna la tăcere. Şi aici se petrece cu Picquart, chinuit de secretul trădării lui Esterhazy, exact ceeace s-a petrecut cu bărbierul regelui Midas, chinuit de secretul urechilor lungi ale suveranului său. Ca şi acel personagiu mitic, care, sufocat, săpă o groapă unde să-şi poată striga taina,

www.dacoromanica.ro

Picquart încredinţă secretul trădării, unei simple foi de hârtie, care trebuia să fie anexată testamentului său. In felul acesta, Picquart credea că împacă în acelaşi timp şi disciplina şi conştiinţa. Dar evenimentele îl depăşiră. Henry, care aflase între timp de intervenţia lui pe lângă generalul Boisdeffre, speriat, recurse la obişnuita recusită de falşuri şi intrigi pentru a obţine înlăturarea lui Picquart. Agreiate şi chiar stimulate de toţi cei cari au conlucrat la condamnarea lui Dreyfus — manevrele protectorului lui Esterhazy duseră la scopul urmărit. Mai întâiu, îndepărtat dela conducerea biroului de spionaj — Picquart fu trimis în Tunis, pentru ca, puţin timp după aceea, sub pretextul că s-ar fi abătut dela disciplină — el, militarul model — fu arestat şi apoi reformat. Deslegat de obligaţiile de discreţie ce-i erau impuse până aci — Picquart se avântă alături de ceilalţi apărători ai lui Dreyfus, în acţiunea de revizuire a procesului.

www.dacoromanica.ro

Campania de revizuire fu actul al doilea al dramei dreyfusarde. Furtuna deslănţuită în favoarea revizuirii de broşurile publicistului Bernard Lazare, de revelaţiile lui Picquart, de intervenţia lui Zola, de acţiunea ziarului Figaro, de atacurile lui Clémenceau, de interpelările lui Jaurès, turbură Franţa mai mult decât însuşi procesul Cercurile interesate nu atât în desfiinţarea morală şi fizică a căpitanului Draufus — cât în menţinerea legendei complotului judaic cu argumentul-măciucă al trădării, stăteau de pază la căpătâiul sentinţei, care trebuia să rămână tabù. Revizuirea? Incă o dovadă a existenţei sindicatului judaic care lucrează mână în mână cu guvernul german — în îngenunchierea naţiunii franceze.

De ce? O revizuire, ce alta poate aduce de cât:

fie o confirmare a primei sentinţe în cazul când vinovăţia lui Dreyfus continua a sta în picioare;

fie anularea acestei sentinţe şi reabilitarea — în cazul când, din desbaterile noului proces va rezulta nevinovăţia lui Dreyfus.

De ce, dar, oroarea asta faţă de o revizuire care

www.dacoromanica.ro

nu urmăria de cât să se facă lumină? Au fost Henry şi oamenii lui de bună credinţă când l-au acuzat de trădare pe Dreyfus? Desigur! Atunci de ce aceşti oameni de bună credinţă, aceşti imaculaţi patrioţi, aceşti iubitori de dreptate — se fereau de lumină? De ce teama aceasta de o revizuire, care, efectuată cinstit, nu ar putea decât să fixeze odată pentru totdeauna, adevărul — acolo unde se mai găsesc oameni cari să se îndoiască de el?

De ce? Pentru că o revizuire cuprindea toate riscurile unei achitări a lui Dreyfus. Achitarea lui Dreyfus — adică înfrângerea bandei din jurul lui Henry şi „La libre parole". Eşecul campaniei întunericului. Zdrobirea complicatei maşini plastografice. Destrămarea legendei complotului judaic. Denunţarea adevăratului vinovat. Şi — mai presus de orice — încă odată ratarea loviturii bulangiste, de două ori înfrânte: pe terenul politic şi pe cel al răfuelii personale. De aci şi această crâncenă sbârlire a ariciului henriotard — faţă de rumoarea revizionistă. Dar, pentru că adevărata pricină a obstrucţiei nu putea fi mărturisită — deşi nimeni nu se mai putea înşela asupra ei — s-a recurs la un mit care nu putea da greş sub nici un cuvânt: armata. Cine reclamă revizuirea — insultă armata. O reluare a procesului Dreyfus — este de natură să clintească prestigiul armatei. Al întregii armate. Aşa se punea chestiunea: cu

www.dacoromanica.ro

actul Consiliului de războiu trebuia solidarizată întreaga armată. Şi onoarea acestei armate cerea ca instanţa care distribue dreptate în lumea militară, să fie infailibilă. Justiţia militară nu poate greşi. Cine gândeşte altfel — comite un act de lèse-armată. Aşa că, Dreyfus — de vreme ce a fost condamnat, este, fără doar şi poate, culpabil. Dovada vinovăţiei lui Dreyfus este însuşi faptul deportării lui pe Insula Dracului.

Şi atunci — situaţia se desemnează astfel: un ofiţer, odată condamnat, deşi îşi poate proba inocenţa, rămâne definitiv condamnat, pentru simplul motiv că justiţia militară nu poate greşi. Şi pentru că această justiţie nu poate greşi — ea va trebui să combată pe toate căile ce-i stau la îndemână, orice încercare de revizuire a procesului. In consecinţă, ce trebue să facă această instituţie infailibilă, atunci când dreyfusarzii îi aruncă la picioare pe adevăratul vinovat: Esterhazy? Ceea ce teama de revizuire îi impune în chip logic: să ia în braţe pe trădător şi să-l proclame imaculat ca un copil nou născut.

Şi iată cum, instanţa pusă să apere ţara împotriva trădării — mult prea geloasă de prestigiul numelui ei, se pretează, din pricina acestui exces, la cea mai paradoxală denaturare a rostului ei: se face complicea directă a unui trădător dovedit. Ea, justiţia militară, complicea unui trădător, numai şi numai pentru a nu-şi recunoaşte greşala.

www.dacoromanica.ro

Şi complicitatea este montată până în cele mai mici amănunte de însuşi Statul Major. Drept urmare, după un consiliu foarte agitat la care ia parte şi ministrul de războiu, doi ofiţeri de Stat Major: Henry, regisorul afacerii, ajuns, după îndepărtarea lui Picquart, şef al biroului de spionaj — şi maiorul Du Paty du Clam, instructorul-inchizitor al lui Dreyfus, aranjează o serie de întâlniri cu Esterhazy, pe care-l învaţă, ei, ofiţerii puşi să reprime actele de spionaj şi trădare, pe el, trădătorul, ce anume să facă pentru a închide gura acuzatorilor săi. Esterhazy, fără să se lase rugat, urmând sfatul complicilor, cere Ministerului de războiu să fie trimis imediat în faţa Consiliului, pentru a putea spulbera, odată pentru totdeauna, calomniile detractorilor săi. Esterhazy îşi cerea judecata, plin de misiunea ce i-o dădea Statul Major: el, trădătorul, avea însărcinarea patriotică să apară în ochii naţiunii franceze, drept o victimă a evreilor. Aşa cum Dreyfus trebuia să personifice în melodrama huliganică viciul — Esterhazy avea să întruchipeze virtutea. Nevinovăţia lui era nu numai agreată — ci şi impusă. Absolvirea trădătorului Esterhazy era doar punctul de întâlnire al atâtor şi atâtor interese: în primul rând, interesul Consiliului de războiu care nu putea suporta ideea recunoaşterii unei erori judiciare; în al doilea rând, interesul lui Henry, trăgătorul de sfori, pentru care, reabilitarea lui Dreyfus

www.dacoromanica.ro

presenta o primejdie al cărei caracter era subliniat îndeajuns de desperatele sale demenări, în oceanul de falşuri şi perfidii, care creştea zi de zi; în al treilea rând — şi aci nu mai era de glumit — interesul politic, marele, decisivul interes politic, care, prin eliberarea lui Dreyfus eşia definitiv compromis. Şi, de pe urma tuturor acestor interese personale şi colective — toate de natură mai mult sau mai puţin patriotică — trăgea profit Esterhazy, trădătorul, care avea şi el interesul său, la fel de legitim ca şi al celorlalţi, de a nu se redeschide dosarul lui Dreyfus.

www.dacoromanica.ro

Procesul trădătorului are loc fără întârziere. Dar nu în şedinţă secretă, ca în cazul lui Dreyfus — ci cu uşile ostentativ larg deschise, pentru a face loc unui public supraîncălzit de trubadurii virtuţii lui Esterhazy; şi cauza acuzatului nu este apărată numai de un singur pledant — ca în cazul lui Dreyfus — ci de un lung şir de apologeţi ai trădării convertite în act patriotic; şi acuzatul, fireşte nu este condamnat — ca în cazul lui Dreyfus — ci, după o deliberare de numai trei minute, achitat. Achitat, viu felicitat de judecători, călduros îmbrăţişat de apărători şi colegi şi frenetic aplaudat de public care nu mai înceta să-l aclame: Trăiască Franţa! Trăiască Esterhazy. Femeile îi aruncă flori, ziarele de dreapta îi consacră imnuri de slavă pe pagini întregi, strada îl întâmpină cu urale şi cu strigăte entuziaste de „vive l'armée", pe scurt, Esterhazy, „străinul" — pentru că nici el nu era francez, ca şi Dreyfus, ci ungur — Esterhazy, clientul tripourilor, tapeurul cu fişă bogată, şantajistul cu relaţii suspecte în subsolul social, individul despre care înşişi protectorii săi spuneau că nu-i un model

www.dacoromanica.ro

dela care ar trebui să se inspire tineretul francez, autorul dovedit şi confirmat al unor scrisori în cari insulta cu un sadism sălbatic, poporul francez, trădătorul a cărui vină nici nu se mai cerea demonstrată — acest Esterhazy este înfăţişat drept cel mai sacru representant al armatei, erou al poporului, mucenic al cauzei naţionale mânjite de sindicatul judaic. Aceasta pentru că o mână de oameni, condusă de mobiluri pur personale, se ferea de lumină. Mai mult chiar: banda patriotardă a izbutit să întoarcă astfel lucrurile—încât Esterhazy ar fi fost acuzat de trădare, nu pentrucă a trădat, ci pentru că ar fi recunoscut această trădare. Culpa lui Esterhazy, ştiută de toţi, nu trebuia mărturisită de nimeni. Discreţia absolută în jurul ticăloşiei lui era un consemn patriotic, a cărui călcare constituia, ea, adevărata trădare. Şi conspiraţia negării a împins atât de departe excesul — încât, atunci când Esterhazy, încolţit de dreyfusarzi al căror număr creştea ceas cu ceas, se refugiă la Londra, unde mărturisi unui redactor al lui „Le Matin" că el e, într'adevăr, autorul borderoului, Statul Major protestă şi declară mărturisirile trădătorului ca nule şi neavenite.

Cu sau fără voie, dar, trădătorul trebuia să-şi joace mai departe rolul de copil alintat al poporului francez, pe care l-a trădat şi despre care spunea că nu merită nici măcar glontele ce ar trebui să-l suprime.

www.dacoromanica.ro

Obligaţia de a fi un erou al neamului îl angaja pe Esterhazy — care, în cazul când lovitura politică ar fi izbutit şi-ar fi avut poate şi el o statue, ca şi Horst Wessel, alt erou naţional confecţionat în bordeluri — să fie antisemit până în pânzele albe. Şi Esterhazy interpretă rolul de victimă a evreilor în farsa lui Henry şi Drumont, cu o desinvoltură cari dovedeau că nu-i la debutul său de canalie politică. Fiindcă omul mai fusese odată nu numai antisemit, ci, ceva mult mai rău: filosemit. Cu câţiva ani în urmă, figurase ca martor al unui evreu, Cremieu, într'un duel cu cel mai mare huligan francez: Drumont, acelaşi Drumont care trebuia să-i pună mai târziu pe cap, când se deslănţui carnavalul antisemit, cununa de spini, atât de frumos tăiată în carton şi foiţă. Şantajist prin vocaţie şi mucenic de profesie, Esterhazy sesiză avantagiile filosemitismului său şi cu lacrimi în ochi se plânse lui Cremieu că îndrăzneala lui de a se da de partea unui evreu — l-a făcut să-şi piardă situaţia în societatea creştină. Nimeni nu mai vrea să ştie de el. De asta îi şi mor copiii şi nevasta de foame. Aşa că dacă, el, Cremieu, nu-l ajută, se împuşcă. Mişcat şi credul, evreul interveni pe lângă marele rabin al Franţei care obţinu pentru nefericitul filosemit o subvenţie grasă din partea bancherului Rotschild. E o trăsătură biografică inevitabilă la un erou al cauzei gen Drumont. O fatalitate implacabilă

www.dacoromanica.ro

face ca la spatele fiecărui martir al neamului, să stea un bancher evreu. Măcar unul.

Pentrucă ticăloşia nu poate avea drept suport decât o altă ticăloşie, Henry, sub asaltul neînduplecat al revizioniştilor, nu făcea decât să adaoge la edificiul său de infamii, noui falşuri şi înscenări. Dar fiindcă atacurile deveneau tot mai impetuoase, Henry se vedea silit să „descopere", în pripă, din ce în ce mai multe „documente". Şi, evident că fabricaţia falşurilor în asemenea condiţiuni, pe măsura ce câştiga în cantitate, suferia prin proasta lor calitate. Astfel că, la un moment dat, grosolănia manufacturii lui Henry ajunsese atât de jenantă chiar pentru tovarăşii săi, încât Cavaignac, noul ministru de războiu, revoltat, îl chemă pe Henry să se explice. Henry, care se antrenase cu ceilalţi cinci predecesori la portofoliul războiului, câţi s-au perindat dela izbucnirea afacerii, în jocul de-a complicitatea în falşuri, era convins că şi Cavignac îşi va da agrementul. De aceea, mărturisi făţiş ministrului că, într'adevăr, a „ajustat" unele piese din dosar. Dar a făcut-o pentru a salva obrazul armatei. Că sunt falşuri — nici el n-o contestă. Dar sunt falşuri dictate de interesele patriei. Falşuri patriotice. Formula aceasta avu un destin fericit. Ea făcu o strălucită carieră în presa dreyfusardă, care, aplaudând „ajustările" lui Henry — le sfinţia cu lustrul patriotard. După

www.dacoromanica.ro

aceşti fanatici şi desinteresaţi fii ai naţiunii în primejdie — pentru a scoate curat obrazul scumpei lor patrii, toate murdăriile sunt excelente.

Cavaignac, care gustă această formulă ceva mai puţin, dădu ordin ca Henry să fie arestat. Falşul patriotic se dovedi, dar, a fi inoperant. Castelul de sforicele se prăbuşia ameninţând să descopere temelia cu atâta grijă ascunsă. Henry, ca întotdeauna spirit pozitiv, acceptă cu graţie briciul ce i se trimise în celulă pentru a-şi face singur dreptate — şi-şi tăie beregata.

O mărturisire mai integrală se poate?

Nu! Totuşi pentru dreyfusarzi, sinuciderea lui Henry era încă o dovadă a complotului judaic. Astfel, alături de martirul Esterhazy se alinia colonelul Henry, o nouă victimă a evreilor. Numărul sfinţilor falşului patriotic creştea. Beatificarea lui Henry fu unanim acceptată. Astfel că, atunci când Ioseph Reinach aduse dovada complicităţii iniţiale dintre Henry şi Esterhazy, antidreyfusarzii îndemnară pe văduva sinucigaşului să-l dea în judecată pentru că ar insulta memoria soţului ei. A soţului ei — căruia nu evreii, ci autorităţile militare, i-au trimis în carceră briciul cu care să taie firul iţelor huliganice.

Mai trebuia un proces, pentru a da falşului patriotic locul cuvenit în calendarul şarlataniei obscurantiste.

www.dacoromanica.ro

Dar în cele din urmă, lumină trebui să se facă. In ciuda opoziției atâtor grupe interesate cari, pentru a se pune în calea adevărului, nu mai alegeau mijloacele — pentru ele fiind un argument la fel de onorabil articolul de gazetă ca şi lovitura de bâtă ori glontele de revolver — dreyfusarzii obţinură revizuirea.

Intrunit la Rennes, în 1899, cinci ani dela primul proces, Consiliul de războiu îl condamnă din noi pe Dreyfus. Dar nu la deportare pe viaţă, ci la închisoare pe zece ani — întrucât tribunalul îi acordă circumstanţe atenuante.

Sentinţa era de două ori bizară:

1) In materie de trădare codul justiţiei militare nu admite circumstanţe atenuante.

2) Iar dacă le-ar admite, spre a putea fi acordate, aceste circumstanţe atenuante trebuesc motivate. In cazul în speţă însă, motivarea lipsea, pentru că nici de data asta tribunalul n-a putut stabili de ce a trădat Dreyfus. Şi odată ce n'a putut stabili acest indispensabil *de ce*, nu se putea ajunge nici la concludentul *de aceea* al circumstanţelor atenuante.

www.dacoromanica.ro

Sentința dela Rennes punea, deci, în evidență următoarele:

a) Indoiala cu privire la vinovăția lui Dreyfus — altfel nu s-ar fi ajuns la revizuirea procesului.

b) O îndoială și mai hotărât conturată cu privire la vinovăția lui Dreyfus — altfel nu s-ar fi găsit un consiliu de războiu, fie el cât de blând, care să-și ia pe conștiință păcatul circumstanțelor atenuante — abătându-se astfel de la prevederile stricte ale codului justiției militare, în favoarea unui trădător de țară.

c) O îndoială care degenerează într'o convingere chinuitoare în nevinovăția lui Dreyfus, de vreme ce, Consiliul de războiu — care din atâtea și atâtea binecuvântate motive, avea tot interesul să nu scape inculpatul din mână — ca să ajungă totuși *abia* la această sentință, ilegală, a trebuit să facă uz, ca și primul consiliu, de falsurile vechi, la cari — după cum s-a dovedit mai târziu — au fost adăogate două falșuri noui.

d) Incăpățânarea justiției militare care continua să rămână la punctul de vedere al *necesității* vinovăției lui Dreyfus.

e) Spiritul zăpăcit al judecătorilor, cari, neputând zugruma adevărul, dar trebuind cu orice preț să salveze cinstea instituției lor — au venit cu inovația circumstanțelor ușurătoare ce nu concludea nici la vinovăția lui Dreyfus, nici la nevi-

www.dacoromanica.ro

novăţia lui, lezând, prin caracterul ei nedefinit întreaga concepţie ce stătea la baza codului militar, închis în formule atât de categorice.

Sentinţa, însă, fusese rostită. Ministerul, favorabil revizuirii, nemulţumit de hotărîrea judecătorilor — căută o soluţie care să-l scape pe Dreyfus cel puţin de rigorile puşcăriei. Şi inspirat de Waldeck Rousseau — îl graţie.

Or, graţierea, dacă era o nouă confirmare a nevinovăţiei lui Dreyfus — pe lângă că venia din nou în contradicţie cu codul militar, care, aşa cum nu admitea circumstanţe atenuante, nu admitea nici graţierea, — nu putea satisface nici pe Dreyfus, asupra căruia culpa continua, legalmente, să apese şi nici nu satisfăcea principiile de adevăr în numele cărora s-a dus lupta împotriva coaliţiei reacţionare.

Socotind, deci, graţierea ca o simplă etapă în lupta pentru dreptate — dreyfusarzii îşi continuară acţiunea. Drumul spre o nouă revizuire părea barat din pricina graţierii. Dar descoperirea falşurilor cari au dus la sentinţa dela Rennes, înlătură toate piedicile legale pentru a treia judecare a procesului. Şi în 1906, doisprezece ani dela prima sentinţă, Dreyfus, judecat de Curtea de casaţie, este achitat fără trimitere.

Astfel se puse capăt din punctul de vedere juridic, afacerii Dreyfus. Zicem din punctul de vedere juridic — pentru că din punctul de vedere

www.dacoromanica.ro

politic, iubitorii de patrie, martirii şi eroii neamului, nu se pot nici până azi consola de înfrângerea suferită — şi de aceea, vor continua să menţină în arsenalul sfintelor lor adevăruri, aruncate deavalma, clae peste grămadă, protocoalele Sionului, omorul ritual, Talmudul, complotul internaţionalei judaice, Cahalul — şi dosarul vinovăţiei lui Dreyfus.

www.dacoromanica.ro

In acţiunea aceasta gigantică pentru dreptate, locul de frunte l-a ocupat intelectualitatea franceză. Nume ca Jaurès, Clémenceau, Anatole France, zburau ca nişte fanioane pe câmpul de luptă, conducând trupele bunului simţ împotriva forţelor întunecate ale reacţiei. Dar cel dintâiu printre cei dintâiu a fost desigur Emile Zola, acest titan al literaturii franceze, care în ciuda primejdiilor ce-l pândeau la tot pasul, continua să aplice lovitură peste lovitură huliganismului. Prin glasul lui Zola vorbea tradiţia culturală a Franţei. Vorbeau veacurile de luptă pentru desrobirea omenirii din lanţurile prejudecăţilor sociale. Vorbea Franţa revoluţiilor pentru libertate, fraternitate, egalitate. Prin acţiunea lui Zola şi a celorlalţi intelectuali francezi — Franţa se declara a fi Franţa lui Jean Jacques Rousseau, a lui Voltaire, a lui Hugo şi nu a bandei de falşificatori în frunte cu Henry şi Drumont. Ca şi marii lor predecesori — Zola, Clémenceau, Anatole France, Jaurès, aveau conştiinţa misiunii lor excepţionale. Ei ştiau că scriitorul nu-şi aparţine lui, ci întregii colectivităţi. Dar nu pentru recompense, ci pentru

www.dacoromanica.ro

sacrificii şi riscuri. Şi Zola a riscat. A riscat nu numai gloria sa, nu numai numele său, care cucerise admiraţia întregii omeniri — ci şi viaţa. Pentru că Zola a mizat totul nu pe un om, ci pe un simbol. Dreyfus, ca valoare în sine, nu însemna nimic. Dar ca idee, deportatul de pe insula Dracului înfăţişa înseşi libertatea şi democraţia, ameninţate să fie înghiţite de balaurul reacţiunii. Şi scriitorul Zola, deşi în culmea succesului său, deşi având Franţa la picioarele sale, deşi la adăpostul oricăror griji cari i-ar fi putut întuneca liniştea atât de necesară creaţiei — a pus totul în balanţa dreptăţii. El nu putea tolera ca în numele unei demagogii otrăvitoare de conştiinţi, pusă în slujba unei haimanale care nu urmărea decât să se sustragă pedepsei ce i se cuvenea pentru o infracţiune penală — Franţa libertăţii şi dreptăţii, surprinsă în buna ei credinţă, să răpească pe nedrept libertatea unui om. Libertatea unui om, adică libertatea omului. Acea libertate pentru care Franţa a presărat dealungul civilizaţiei ei, atâtea jertfe omeneşti, Zola, ca şi Clémenceau, ca şi Anatole France, ca şi Jaurès, ca şi întreaga pleiadă de scriitori din generaţia procesului: Contesa de Noailles, Octave Mirbeau, Jules Renard, Robert de Flers, Tristan Bernard, Edmond Rostand, Romain, Coolus, Paul Hervieu, Marcel Proust şi atâtea şi atâtea alte nume cari au menţinut intactă,

www.dacoromanica.ro

tradiţia glorioasă a spiritualităţii franceze, luptând pentru dreptatea lui Dreyfus, ştiau că luptă pentru prestigiul însuşi al Franţei. Intelectualismul lor integral îi situa instinctiv pe baricade. Şi graţie lor, Franţa a învins încă odată.

Prostia reacţionară n-a fost, dealtfel, nici la prima, nici la ultima ei afacere proastă — când s-a ciocnit de opoziţia clasei intelectuale. Procesul de omor desfăşurat la Kiev în 1913, şi în care era implicat Beilis, un biet oarecare şi el, a contribuit, mulţumită excesului de iniţiativă huliganică — la răsturnarea ordinei sociale în Rusia, tot atât de mult cât orice acţiune subversivă pedepsită cu ultima rigoare de legile ţarului. Ca şi în Franţa, cu prilejul afacerii Dreyfus, în Rusia s'au aruncat în lupta pentru triumful dreptăţii, inşi cari, fără această infamă înscenare, ar fi rămas întotdeauna departe de orice activitate politică. Intelectualitatea s-a ridicat ca un corp solidar, să combată pâcla deasă a reacţiei. Demonstraţia împotriva ideologiei purişcheviste şi cruşevaniste a mers atât de departe, încât, pentru a-şi exprima desgustul faţă de acuzaţia de omor ritual ce se aducea evreilor, grupe întregi de creştini ortodoxi au îmbrăţişat mozaismul. Şi reacţiunea, ori cât ar fi vrut să aibă în tezaurul ei negru o sentinţă care să consacre una din fanteziile ei cele mai aducătoare de pogromuri, n-a putut găsi în toată împărăţia celor o sută

www.dacoromanica.ro

şaptezeci de milioane de ruşi pravoslavnici, o Curte cu juri care să condamne pe evreul Beilis. In Rusia. In Rusia lui Cruşevan şi Purişchevici. In Rusia Siberiei şi spânzurătorilor. In Rusia Ohranei şi Sotniei negre. In această Rusie, evreul Beilis, eroul unei farse ale cărei sfori le trăgeau înseşi organele de ordine ale ţării, huliganii nefiind, ca întotdeauna, decât nişte simple unelte — a fost achitat. Şi achitarea lui a destrămat încă o plasă a păiajenului negru, care credea că în cleiul ei înfăşură pe evrei, dar de fapt a sufocat însăşi reacţiunea.

Aceasta, pentru că pătura luminată i-a stat împotrivă. Tot aşa cum intelectualitatea germană, toată intelectualitatea germană, floarea spirituală a unei ţări cu o cultură de veacuri, a refuzat să facă o casă comună cu Hitler şi a preferat să ia calea exilului. Şi acest domn Hitler ştie că nici comuniştii, nici evreii, nici catolicii nu-i vor veni de hac — ci intelectualitatea germană, împotriva căreia nu degeaba şi-a manifestat întotdeauna o repulsie elementară. Dacă şeful naziştilor s-a dovedit cândva genial, a fost, desigur, atunci când a înţeles că scriitorii, profesioniştii luminii, nu pot fi decât cei mai redutabili duşmani ai misticei sale obscure. Deaceea, paralel cu prigoana evreilor, s-a repezit să alunge strigoiul culturii, dând foc cărţilor şi surghiunind cărturarii. Temperamentul său brun, inclinat spre radicalisme, tre-

www.dacoromanica.ro

buia fatalmente, să-l ducă la această soluţie. Singura adecuată geniului său.

Trebue relevată apoi, alături de atitudinea intelectualităţii, rolul studenţimii franceze în cursul „afacerii". La început, când lumea era obligată să creadă pe cuvânt tot ce spunea presa lui Henry, studenţimea, târâtă de neastâmpărul ei tineresc — a cerut capul lui Dreyfus. Din primul moment, însă, în care a început să crape de ziuă — studenţimea a trecut de partea adevărului. Şi conştientă că mâine îi revine ei rolul să distribuie dreptatea şi să apere libertatea atât de greu câştigată — şi-a făcut, cu prilejul afacerii Dreyfus, ucenicia în democraţie, cu entuziasm şi mai ales cu convingere. Zi cu zi, numărul celor cari părăseau poziţia antidreyfusardă creştea, îngroşând rândurile revizioniste.

Acesta este şi procesul firesc al oricărei studenţimi. Contactul cu adevărata cultură, nu-şi variază efectele. Nu mai vorbim de studenţimea rusă, care a fost întotdeauna în avantposturile democraţiei. Avem azi sub ochi exemplul studenţimii germane, căreia legenda îi acorda întotdeauna trăsăturile unei caste conservatoare şi reacţionare. Iată, însă, că pe fondul nazist, studenţimea germană se afirmă a fi ceeace frecvenţa culturii îi impune: o colectivitate conştientă, căreia o dictatură a prejudecăţilor, superstiţiilor şi vânei de bou îi repugnă. Azi, tânăra intelectualitate ger-

www.dacoromanica.ro

mană, dacă n-a putut urma pe înaintaşii ei în exil — stă în opoziţie cu regimul de paleative medievale, al domnului Hitler. Studenţimea germană, deşi suntem la doi ani şi jumătate de paradis naţional-socialist — n-a acceptat până azi statutul arian. Şi cu cât ameninţările domnilor Goebbels şi Goering devin mai violente, fiindcă mai neputincioase, cu atât se accentuiază opoziţia acestei tinerimi universitare. Pentru că sub semnul unei culturi pozitive, reale, o clasă care se adapă din lumină, ca să trăiască din lumină, nu poate suporta primatul întunericului.

www.dacoromanica.ro

Dar o caracteristică excepţională a forţei morale care fie direct, fie pe întortochiate şi penibile poteci lăturalnice, a condus, întotdeauna, poporul francez pe calea adevărului, ne-o dă cazul Maurice Barrès.

Antisemit şovinist la începutul afacerii Dreyfus, Barrès excela prin violenţa atacurilor sale împotriva evreilor. Dar de îndată ce nevinovăţia lui Dreyfus deveni evidentă — Barrès, exaltat, cu aceeaşi ardoare cu care, odinioară, îmbrăţişase, în buna sa credinţă, cauza antisemită, trecu de partea cealaltă a baricadei. Şi, dintr'un detractor al evreilor, ajunge un apologet al lor. Onestitatea sa desăvârşită căuta astfel o reparaţie excesivă, pentru o nedreptate excesivă. Simţul său de justiţie cerea această compensaţie în exces.

Procesul de conştiinţă al lui Barrès, era procesul de conştiinţă al Franţei întregi. O afacere Dreyfus se putea monta în orice ţară din lume. Dar o încăerare ca cea iscată în jurul acestei înscenări groteşti — nu putea avea loc decât într'o ţară ca Franţa, al cărei spirit de discernământ, trecut prin focul atâtor experienţe sângeroase în

www.dacoromanica.ro

serviciul dreptăţii şi libertăţii, nu se putea mulţumi cu sentenţiozitatea demagogică şi nici nu se putea extazia în faţa unor lucruri date. Ci vroia să cunoască adevărul. Şi Franţa a primit adevărul cu un sentiment de recunoştinţă, nu pentru dreptatea ce se făcea căpitanului Dreyfus, ci pentru dreptate, pur şi simplu, principiu fundamental al edificiului ei social.

Fiindcă, nimeni n-a luptat pentru Dreyfus. Ca să ne dăm seama de forţa uriaşă a simţului de obiectivitate care a dus Franţa la izbânda finală, trebue să arătăm că Dreyfus, ca om, era deadreptul antipatic. Nimeni nu-l iubea. Colegii şi şefii îl stimau — dar nu-i erau prieteni. Morocănos, închis, distant, departe de cancanurile profesionale, muncind cu o îndărătnicie ce stârnea ura şi invidia camarazilor — cu un asemenea aluat sufletesc, desigur că Dreyfus nu se putea face simpatic. Şi a te presenta în faţa unei omeniri duşmănoase, cu aceste două minusuri: cel al originii tale evreeşti şi cel al unei defectuoase luări de contact cu mediul înconjurător, e, fără îndoială, aventură curată.

Or, tocmai aici stă măreţia spiritului de justiţie al Franţei, care, înfrângând prejudecăţile, a adăogat la codul ei moral, o nouă jurisprudenţă prin care se recunoaşte, însfârşit, că un evreu, deşi evreu, poate fi şi nevinovat. Adică, în cazul lui Dreyfus, o victimă.

www.dacoromanica.ro

Aşa, că, din punctul de vedere al câştigului moral, pentru spiritul de omenie ce ar trebui să domnească peste tot — procesul Dreyfus nu numai că a fost util, deci binevenit, ci am îndrăzni să spunem, chiar, *necesar*, dacă n-am risca, prin afirmaţia aceasta să dăm dreptei înfrânte fericita idee de a susţine că evreii au aranjat *ei*, afacerea Dreyfus, ca să arunce Franţa în prăpastie.

www.dacoromanica.ro

Procesul Dreyfus ne-a mai servit apoi o mostră impresionantă a ceea ce se cheamă „toleranţă" a naţiei dominante. Mulţi francezi, pe deoparte, insuficient convinşi de vinovăţia lui Dreyfus; iar pe de alta, mişcaţi de suferinţele lui — s'au arătat dispuşi să „ierte" evreului, eventualul păcat în care nici ei nu credeau. Şi de aceea, în marea lor omenie, pledau pentru „iertarea" lui Dreyfus, deşi ştiau că lui Dreyfus îi se cuvine achitarea. Dar când veni ceasul „iertării" — adică al „graţierei", avură o deziluzie teribilă: Dreyfus se arătă cu totul ingrat. Evreul acesta nu vroia nici în ruptul capului să accepte o iertare — pe care o socotea drept o umilinţă — ci vroia, pur şi simplu, reabilitarea complectă. Şi atunci, „toleranţii" — cari arătaseră oarecare interes lui Dreyfus atâta vreme cât credeau că acesta este dispus să fie obiectul de milă al lor, şi, drept urmare, capabil de recunoştinţă — în faţa obrăzniciei jidanului, începură să guste din ciorba antisemită, pe care o găsiră excelentă.

Intre creştinul tolerant şi cel antisemit, deosebirea nu stă în concepţie, ci în atitudine. Şi pen-

www.dacoromanica.ro

tru unul şi pentru celălalt, evreul nu este „de ai noştri". Şi pentru unul şi pentru celălalt, evreul este un element fie negativ, disolvant, anarhic, fie inutil şi parazitar. Numai că, pe câtă vreme antisemitul huligan predică pe faţă suprimarea evreului, tolerantul spune că la urma urmei, unde trăesc atâtea gângănii pe lume — las' să trăiască şi el. Şi în loc să-l suprimi, n'ai decât să-l inconjuri. Antisemitul este un huligan activ — iar tolerantul este un antisemit leneş.

www.dacoromanica.ro

Concluzia pentru evrei, însă? Din nefericire, niciuna. Justiţia a triumfat asupra accidentului. Franţa a triumfat asupra nedreptăţii. Dar problema — problema cea mare a judaismului n-a fost rezolvită. Nu poate fi rezolvită. Orice încăerare cu antisemitismul este platonică. Infrângi huliganismul pe un teren — el se refugiază pe altul. Resursele inepuizabile ale imaginaţiei lui, le puisează din însăşi gigantica lui prostie. O prostie genial manevrată de şmecherii cari au nevoe de o formulă hipnotică, pentru a închide ochii mulţimilor. Procesul Dreyfus a demonstrat mai mult ca ori şi care altă înscenare — tocmai pentru că a fost cu putinţă în Franţa unde cultura nu-i simplă poleială, ci, printr'o tradiţie de secole, a devenit aproape un instinct — cât de gravă este situaţia noastră şi cât de absurdă este credinţa acelora dintre noi că prin combaterea unui element atât de fluid cum este antisemitismul — şi prin adaptarea unui asimilism — azi, suficient dovedit bancrutar — vom putea pune capăt rătăcirii noastre în pustiu. Dreyfus a fost achitat, dar poporul evreu încă nu. Pentru că suta neagră

www.dacoromanica.ro

internațională nu vrea, nu are nici un interes să vrea. Antisemitismul nu este o ideologie cinstită, întemeiată pe convingeri — fie ele greșite — dar convingeri. Ci un sistem politic. O supapă. O instituție oficială, de Stat. O ideologie care respinge, prin natura lui, argumentul și logica. Antisemitismul nu are nimic comun cu lumina. El lucrează ca liliecii, în noapte. Nu fanatismul i se poate imputa antisemitismului, ci încăpățânarea în reaua credință. Unealtă indispensabilă acțiunilor obscure — antisemitismul nu poate fi întâlnit decât în împrejurări neclare. Furtuna antisemită a fost montată în jurul procesului Dreyfus — nu pentru a se lovi în evrei, ci pentru a se ascunde o infamie. Nu pentru a salva patria din mâna evreilor — ci pentru a acoperi un trădător autentic. Nu pentru a pune Franța la adăpostul trădării, ci pentru a o arunca în brațele unei aventuri politice. Altfel, nu s'ar fi recurs la întreaga plasă de minciuni și plastografii, începând cu imaginarele mărturisiri ale lui Dreyfus și culminând cu falsul patriotic — cu acel falș ridicat la valoare de virtute națională, numai pentru a scăpa un trădător din mâna justiției și pentru a satisface interesele de culise ale unei bande politice setoase de răzbunare și mai ales de putere. Și atât de interesată a fost banda aceasta în condamnarea lui Dreyfus, condamnare-sinteză a unui întreg program politic — încât reabilitarea cerută de

www.dacoromanica.ro

lumea întreagă şi acceptată apoi, cu entuziasm, de Franţa întreagă a fost pentru ea o lovitură de moarte. Antisemitismul, aşa cum nu poate ierta vinovăţia unui evreu — cu atât mai puţin va ierta nevinovăţia unui evreu. Deaceea, în momentul în care Dreyfus este aclamat de mulţime, avansat în grad, decorat cu Legiunea de onoare, clica moştenitoare a ideologiei plastografice a lui Henry şi Drumont continua să urle ca în gaură de şarpe. Deaceea, atunci când Franţa, acea admirabilă Franţă a justiţiei — recunoscătoare marilor ei luptători pentru adevăr şi dreptate, încredinţa apărătorilor lui Dreyfus destinele ei, huliganii erau dispuşi să ierte pe oricine numai pe jidanul care le-a stricat socotelile, nu. De aceea în timp ce suportă pe Clémenceau, duşmanul jurat al reacţiunii, ca prim-ministru al Franţei; în timp ce, resemnată, acceptă pe colonelul Picquart, eroul procesului de revizuire, ca ministru al armatei; în timp ce tolerează chiar ca osemintele lui Zola să fie transportate la Panthéon — numai cu ideea că Dreyfus, a cărui suprimare, în cele din urmă, a ajuns din desperare, un scop în sine — trăeşte — nu se poate obişnui. Şi trage în el. Doi ani după reabilitarea definitivă — reacţiunea organizează un atentat împotriva lui Dreyfus. Şi presa respectivă spumegă că evreul şi de astădată a scăpat. Ura, care nu iartă pentru că jocul interesat n-a izbutit, continua să colcăe încă.

www.dacoromanica.ro

Şi va continua într'una. Va continua mereu, până când evreii nu vor înţelege că singurul lor mijloc de a se pune la adăpost, este să devină oameni normali. Iar normalizarea aceasta depinde nu de amabilitatea sotniei negre, cum greşit îşi închipue evreii, ci numai şi numai de luciditatea şi propria lor putere de voinţă.

---

www.dacoromanica.ro

ERATĂ

Pag.	rândul	în loc de:	a se citi:
6	7	socoteala	socoteală
41	16	fu	să fie
42	14	în	la
50	11	măsura	măsură
67	20	adaptarea	adoptarea
69	9	continua	continuă

www.dacoromanica.ro

„TIPARNIŢA"
INSTITUT DE ARTE
GRAFICE, BUCUREŞTI
STR. DR. ISTRATE 10

Preţul Lei 12.—

www.dacoromanica.ro